

Kitap İncelemesi: Erhan Demircioğlu'nun 'Makinedeki Hayalet: Zihin Felsefine Giriş' Adlı Eserinin İncelemesi

[Book Review: 'Ghost in the Machine: An Introduction to the Philosophy of Mind' by Erhan Demircioğlu]

Metin AKAR *

Selçuk University

Received: 28.06.2021 / Accepted: 29.06.2021

Book Review

Abstract: It may be said that philosophy of mind in Turkey is still a very young field when compared to Western countries. Most of the Turkish works published in this field are mostly translated works. Considering the relationship of the field with the philosophy of artificial intelligence, which is very popular, a gap in the Turkish literature in this field immediately draws attention. This review examines a recently published book titled *Ghost in the Machine: An Introduction to the Philosophy of the Mind* by Erhan Demircioğlu. After analyzing its contents and the method it uses, the review reaches the conclusion that the book is a successful work in its field based on several of its aspects such as using a plain but not superficial language successfully, examining theories together with counter-theories in a dialectical manner, and analyzing the suggestions of solution for the main problems in a comparative manner together with the objections brought to these suggestions.

Keywords: philosophy of mind, Erhan Demircioğlu, ghost in the machine, inconsistent six, theories in contemporary philosophy of mind.

Öz: Türkiye'de zihin felsefesinin Batılı ülkelerle kıyaslandığında henüz oldukça genç bir alan olduğu kolaylıkla söylenebilir. Bu alanda yazılmış Türkçe eserlerin çoğunluğunu halen çeviri eserler oluşturmaktadır. Alanın yapay zekâ felsefesi gibi oldukça revaçta olan bir alanla ilişkisi de dikkate alındığında, Türkçe felsefe literatüründeki boşluk hemen dikkat çekmektedir. Bu kitap incelemesi, Erhan Demircioğlu'nun yakın zamanda yayımlanan *Makinedeki Hayalet: Zihin Felsefesine Giriş* adlı eserini incelemektedir. İçeriği ve kullandığı yöntemi analiz ettikten sonra bu inceleme; yalın ama yüzeysel olmayan bir dili başarılı bir şekilde kullanması, kuram ve karşıt kuramları diyalektik bir şekilde ele alması, temel problemlere yönelik çözüm

* **Author Info:** Graduate Student – Selçuk University, Faculty of Letters, Department of Philosophy, Selçuklu-Konya, TURKEY.

E-mail: metinakar12@gmail.com / Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-9514-2380>

To Cite This Paper: Akar, M. (2021). "Kitap İncelemesi: Erhan Demircioğlu'nun Makinedeki Hayalet: Zihin Felsefine Giriş Adlı Eserinin İncelemesi." *MetaZihin*, 4(1): 73-77.

önerilerini bu önerilere getirilen itirazlarla birlikte karşılaştırmalı olarak analiz etmesi gibi yönlerini dikkate alarak eserin kendi alanında başarılı bir eser olduğu sonucuna ulaşmaktadır.

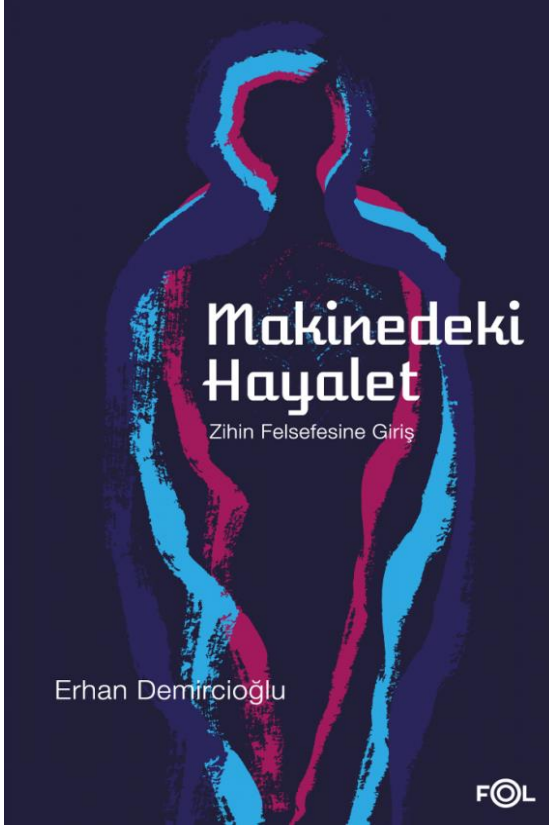
Anahtar Kelimeler: zihin felsefesi, Erhan Demircioğlu, makinedeki hayalet, tutarsız altılı, çağdaş zihin felsefesinde kuramlar.

Felsefi düşüncenin ortaya çıkmasından itibaren varlık, bilgi ve değer doğasına dair birçok kuram ortaya atılmıştır. Tüm kuramların ortak özelliği, hepsinin bir zihin ürünü olmasıdır. Bu yüzden kuramları üreten zihnin kendi doğasının ne olduğu sorusu da muamma zincirine doğal bir şekilde eklenir. Dolayısıyla felsefi düşüncenin ortaya çıktığı andan itibaren “zihin nedir,” “doğası bilinebilir mi,” “bedenle ne türden bir etkileşimi vardır,” “evren zihin ve madde şeklinde iki ayrı tözden mi oluşmaktadır,” “zihnin bir şey hakkında olması ne demektir,” “bilinçli veya öz bilinçli olmak ne demektir” türündeki sorular düşünürlerin her devirde zihnini meşgul etmiştir ve etmeye devam etmektedir. Özellikle son yıllarda yapılan çeviri kitaplarla Türkiye’de de zihin felsefesine ilginin arttığını gözlemleyebiliyoruz. *Zihin Felsefesine Giriş* alt başlığı ile yayımlanan *Makinedeki Hayalet* adlı eser, Türkçe zihin felsefesi literatüründe şimdiden dikkat çekici bir giriş kitabı konumunu kazanmıştır diyebiliriz.¹

Felsefe alanında yazılan herhangi bir giriş kitabı—ister genel anlamda felsefeye giriş kitabı olsun isterse daha spesifik anlamda söz gelimi ahlak felsefesine giriş kitabı şeklinde olsun—hedef okuyucu kitlesini mümkün olduğu kadar geniş bir kitle olarak tasarlar. Bu doğrultuda giriş kitabının yazarı, kitabın dilini mümkün olduğu kadar yalın tutmak ister ve okuyucuyu sindirilmesi zor teknik kavramlara boğmaktan sakınır. Demircioğlu da bu geleneği bozmuyor, eserin önsözünde bu konuya değiniyor ve okuyucuya kitap boyunca kullandığı yöntemi ve kitapta hangi sorulara cevap vermek istediğini tatmin edici bir biçimde açıklıyor.²

¹ Bkz. Demircioğlu, 2021.

² “Bu kitap, çağdaş zihin felsefesine bir giriş metnidir. Bu haliyle, okuyucusuna iki vaatte bulunur. Birincisi, zihnin felsefi olarak neden önemli bir konu olduğunu, neden ilginç ve üzerine çalışmaya ya da düşünmeye değer olduğunu anlatmak. İkincisi ise, zihne dair geliştirilmiş felsefi teorileri ve yapılmış tartışmaları aktarmak. İlk vaat, “Zihni neden tartışalım” sorusunu yanıtlamaktır. İkinci vaat, “Zihin nasıl tartışılıyor?” sorusunu yanıtlamaktır.” (Demircioğlu, 2021: 11).

Kitap sonsöz dahil 8 bölümden oluşuyor. Bilinen tipik giriş kitaplarının aksine, Demircioğlu kronolojik bir sıralama ile zihin felsefesinde yapılan tartışmaları aktarmıyor; onun yerine “tutarsız altılı” adını verdiği 6 adet önerme ile tartışmaları problematik bir biçimde sunuyor.

Yazar eserin birinci bölümüne, zihnin evrenin en büyük gizemlerinden biri olduğu tespiti ile başlıyor. Bu gizemi “zihin sahibi nesnelerin zihin sahibi olmasına yol açan etken nedir” şeklindeki bir soru ile betimlemeye çalışan Demircioğlu, takip eden bölümlerde *tutarsız altılı* adını verdiği 6 önerme ile bu sorunun çözümüne yönelik ortaya atılan kuramları irdeliyor.

Kitabın önsöz ve sonsöz bölümleri hariç tüm bölümleri, ele alınan kuramlara özgü bir düşünce deneyi ve okuma önerileri ile sonlanıyor. Ayrıca *tutarsız altılıyı* oluşturan her bir önerme bir bakıma bölümlerin yazılış amacını oluşturuyor. Temelde her bir bölüm şu şekilde ilerliyor:

Önerme → Önermeyi reddeden teori → Teoriye gelen itirazlar → Düşünce deneyi → Okuma Önerileri.

Demircioğlu'nun kitapta izlediği ana yöntem, önerme ve önermenin doğru olmadığını iddia eden kuramların incelenmesinden oluşuyor. Eserin ana kurgusunu ve her bir bölümün merkezi içeriğini şöyle bir tablo ile vermek mümkün görünüyor:

Önermeler: “Tutarsız Altılı”	Kuramlar
(1) Zihinsel faaliyetler (düşünmek, algılamak, hissetmek vs.) vardır. (Zihinsel Gerçeklik)	<ul style="list-style-type: none"> Eleyici Maddecilik: Churchland Yanılsamacılık: Frankish

(2) Zihinsel faaliyetler, bazı fiziksel nesnelere ait faaliyetlerdir. (Fiziksel Taşıyıcılık)	<ul style="list-style-type: none"> • Töz İkiciliği: Descartes • Fenomenalizm: Berkeley, Mill ve Ayer
(3) Yaşadığımız evren, temel düzeyde sadece fizikseldir. (Fiziksel Temel)	<ul style="list-style-type: none"> • Nötr Tekçilik: Mach, James ve Russell • Panpsişizm: Strawson
(4) Eğer yaşadığımız evren, temel düzeyde sadece fiziksel ise yaşadığımız evren tümüyle fizikseldir. (Koşullu Fiziksel Bütünsellik)	<ul style="list-style-type: none"> • Nitelik İkiciliği: Jackson ve Chalmers • Belirimsizlik: Mill ve Broad
(5) Eğer yaşadığımız evren tümüyle fiziksel ise fiziksel nesnelere ait tüm faaliyetleri, o nesnelere temel düzeyde oluşturan nesne ve niteliklerden hareketle açıklayabiliriz. (Koşullu Açıklama)	<ul style="list-style-type: none"> • Gizemcilik: McGinn • Fenomenal Kavram Stratejisi: Loar
(6) Zihinsel faaliyetleri, fiziksel nesne ve niteliklerden hareketle açıklayamayız. (Açıklanamazlık)	<ul style="list-style-type: none"> • Davranışçılık: Skinner, Ryle ve Wittgenstein • Özdeşlik Teorisi: Place, Smart ve Feigl • İşlevselcilik: Putnam, Lewis ve Armstrong

Demircioğlu tabloda gösterildiği üzere, önce merkezi bir önermeyi ortaya koyuyor. Daha sonra bu önermelerin karşısında yer alan kuramları ortaya koyuyor. Bu şekilde hem bu kuramların ne iddia ettiğini okuyucuya aktarıyor hem de söz konusu önermeye itiraz şeklinde sunulduğu için kuramların neyin karşısında konumlandığını belirliyor. Örneğin 3. maddede yer alan “fiziksel temel” önermesine karşılık gelen “nötr tekçilik” ve “panpsişizm” için Demircioğlu şunları söylüyor:

“Fiziksel temel tezine göre yaşadığımız evren temel düzeyde sadece fizikseldir. Bu kısımda bu tezi reddeden iki ayrı görüşü inceleyeceğiz. İnceleyeceğimiz ilk görüş, yaşadığımız evrenin temel düzeyde ne fiziksel ne de zihinsel olduğunu iddia eden *nötr tekçilik* görüşüdür. İkinci görüş ise, yaşadığımız evrenin temel düzeyde hem fiziksel hem de zihinsel olduğunu iddia eden *panpsişizm* görüşüdür.” (69).

Alıntıdan da görülebileceği üzere, yazar *tutarsız altılı* adını vermiş olduğu önermeleri reddeden kuramları açıklıyor ve bu kuramları oluşturan zemini ortaya koyuyor. Ayrıca diyalektik bir yöntemle yazar, kuramlara karşılık gelen itirazlara da yer vererek okuyucuya karşılaştırmalı analitik düşünmenin imkanını da sunuyor.

Hem kuramların savunulması hem de kuramlara gelen itirazların ortaya konulması noktasında Demircioğlu göze çarpan bir yer dışında³ oldukça objektif ve okuyucu endeksli bir anlatım sunuyor. İncelenen bütün kuramların artı ve eksi yönleri ile aktarılması, neyin karşısında olduklarının ve neyi savunduklarının belirlenmesi ile yazar okuyucuya açık seçik ve tarafsız bir felsefi değerlendirme imkânı sunuyor.

Yukarıda belirtildiği üzere, Türkçe literatürde zihin felsefesi alanına ait giriş kitapları genelde çeviri eserler şeklindedir.⁴ Demircioğlu'nun bu kitabı hem alana ait ciddi bir boşluğu hatırlatıcı bir nitelik taşıyor hem de bu boşluğun doldurulmasına ön ayak oluyor.⁵ Bu minvalde, "çağdaş zihin felsefesinde başlıca güncel tartışmalar nelerdir," "bu tartışmaların sonucunda hangi kuramlar ortaya çıkmıştır," "bu kuramlar ne türden gerekçelerle savunuluyor ve bu kuramlara ne şekilde itiraz ediliyor" gibi sorulara okuyucu bu kitapta belli seviyede tatmin edici cevaplar bulabiliyor.

Kitabın sonsözünde Demircioğlu, bahsi geçen 6 merkezi önermeyle çelişen kuramların diğer kuramları "nakavt" etmediğini ve seçilecek herhangi bir kuramın nasıl desteklenebileceği sorusuna odaklanılması gerektiğini ifade ediyor. Demircioğlu'nun hakikat odaklı, entelektüel hamaseti değil de entelektüel dürüstlüğü salık veren bu tavrının eserin tamamına yansıdığını söylemek mümkün görünüyor. Sonuç olarak, yalın ama yüzeysel olmayan bir dili başarılı bir şekilde kullanması, kuram ve karşıt kuramları diyalektik bir şekilde ele alması, temel problemlere yönelik çözüm önerilerini bu önerilere getirilen itirazlarla birlikte karşılaştırmalı olarak analiz etmesi gibi yönleri dikkate alındığında, *Makinedeki Hayalet: Zihin Felsefine Giriş* adlı eserin kendi alanında oldukça başarılı bir eser olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynakça:

Demircioğlu, E. (2021). *Makinedeki Hayalet: Zihin Felsefine Giriş*. Ankara: Fol Yayınları.

³ İkinci bölümde "eleyici maddecilik" alt başlığı altında, ilgili kurumu açıkladıktan sonra yazar, ilk itirazı şu değerlendirme ile sonlandırıyor: "Saçmalık derecesinde aşırı görüşler' diye bir küme varsa, eleyici maddecilik bu kümenin ideal bir elemanı olarak görünür." Standart bir giriş kitabının—özellikle felsefe alanında bir giriş kitabının—herhangi bir kuram hakkında "saçma" nitelendirmesi yapması doğal karşılanabilecek bir durum değildir. Zira giriş kitaplarının amacı hedef kitleye bir görüşü benimsetmek değil, aksine mümkün olduğu kadar ilgili tüm görüşleri eksi ve artı yönleriyle ortaya koymak şeklinde olmalıdır.

⁴ Stephen Priest'in *Zihin Üzerine Teoriler*, John Heil'in *Zihin Felsefesi: Çağdaş Bir Giriş*, Andrew Bailey'nin (Der.) *Zihin Felsefesi* başlıklı eserleri burada örnek olarak gösterilebilir.

⁵ Bu noktada Türkçe literatürde, Murat Arıcı'nın (Der.) *Felsefeye Giriş: Temel Problemlere Sistemik Giriş* adlı eserinde, kendisinin yazdığı "Zihin Felsefesi" başlıklı hacimli bölümü ve derleme makalelerden oluşan, editörlüğünü Hasan Çağatay'ın yapmış olduğu *Zihin Felsefesi: Güncel Tartışmalar* adlı eser örnek olarak gösterilebilir.

This Page Intentionally Left Blank
